

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל האמונים

פרשת ויצא

בנתיבות אמונים מעמקה של הפרשה בענייני אמן ותפלה

להודות על דבר קטן כגדול

ולהלל את הקדוש ברוך הוא על כל פרט קטן. פעם הסביר ר' ישראל למקורביו מה הביאו להנהגה זו, וכה ספר:

"לפני שנים, בעת שהותי בפרו המזמנתי לאכסניה יקרית במיחד. משרת מענב הציע לי כוס קפה, וכשהתענינתי למחירה הפתעתי לחלוטין לשמוע כי על כוס ששניה האמתי אינו עולה על כפה פרוטות אאלץ לשלם מחיר גבוה ביותר.

לאחר שהעמקתי להתבונן בדבר הבנתי: לא רק על כוס הקפה אני משלם, כי אם על הנתנות הסביבתיים המעצימים את חיותי שתייתה - על היולוגות המפארים, הרצפה הנוקדת, התאורה המרהיבה וכו'.

ממעשה זה למדתי מוסר נוקב: כאשר אנו מברכים על כוס מים, אל לנו לחשב רק על המים בלבד, אלא אף על הסביבה הנפלאה שבה אנו לוגמים אותה; על האויר הצח, הפרחים הצבעוניים ומרחיבי הדעת וכל הפרטים הרבים שהופכים את שתייתה לנעימה כל כך" (טללי אורות' תפלה חיג, יוצר אור).

על כל נשימה ונשימה

פעין זה נוכל גם ללמוד מבאור חז"ל (ב"ר י"ט) על הפסוק האחרון שבספר התהלים (ק"ו): "כל הנשמה תהלל יי-ה הלה-ה-ה", רבי לוי בשם רבי חנינא אמר: על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך לקלוט לבוא, מאי טעמא: 'כל הנשמה תהלל יי-ה' - כל הנשימה תהלל יי-ה.

יעקב גלה ליוסף את סוד האמן

"עתה קום צא מן הארץ האאת" (לא י')

זה לשון המגלה עמקות (פר וישב):

"יוסף הוא שומר השער, והשערים נפתחים בזכות ענית אמן, כמו שלמדו חז"ל (שבת קי"ט ב) מהכתוב (ישעיה כ"ב): 'פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמונים'."

יעקב היה בן צ"א כמנין אמן כשאמר לו הקדוש ברוך הוא ליעקב: "קום צא מן הארץ האאת, ואל ילדה לו רחל את יוסף, ויוסף גלה לו סוד אמן..."

גדולי המוסר עמדו על תמיהה גדולה בפרשתנו: אחר לדת יוסף הודתה רחל לקדוש ברוך הוא באומרה (ל"ט): "אסף אלקים את חרפתי", והביא רש"י את דברי חז"ל על פסוק זה (ב"ר ע"ה): "עד שלא תלד האשה האשמה נתלית בה, לאחר שתלד תלוי בבנה" - כלומר, עד שיהיו לה בנים, אם נשבר או נאכל משהו שלא ברשות 'מאשימים' הפעל את אשתו, ומשעה שנוולד לה בן 'מאשימים' את בנה.

והתמיהה עצומה: רחל, בשעתה הגדולה, לאחר שנים של צפיה כשסוף סוף זכתה להנשים את שאיפת נפשה ולהעמיד שבט בישראל לא מצאה על מה להודות אלא על דבר פשוט שכזה - על כך שמעתה ואלק אם ישבר או יאכל משהו בבית לא יתלו את האשמה בה?!

"אכן!" השיב רבי אשר קלמן בארון, מנהלה הרוחני של ישיבת פוניב' בליטא, 'דוקא בכך נמדדת גדלותו של האדם: האם למרות הנס הגדול והעצום שהתרחש עמו, הוא שם לבו ומודה אף על הפרטים הקטנים. שהרי זהו הלימוד שלמדה אותנו רחל, כי גם מהנשים הקטנים המתרחשים עמו פעמים רבות בכל יום ויום אסור לנו להתעלם, וגם עליהם עלינו להודות!' (מוסר ודעת ע"מ קנה)

עצמתה של ברכת הנותן לשכוי

על פי יסוד זה ישב הספא מסלבודקא תמיהה העולה בנסח הברכה שאנו מברכים בבקר בראש ברכות ההודאה: "אשר נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה."

אף כאן מתעוררת קשייה: הלא היה ראוי שההודאה על המתנה הגדולה ביותר שקבלנו, על הדעת שחנן אותנו הבורא, תתמקד באחד מן הפרטים הרבים המבטאים את עצמתו של השכל, כמו היכלת להבין ולהשכיל וכיוצא בזה, והנה, היכלת להבחין בין אור היום לחשכת הלילה, כה פשוטה היא, לכאורה, עד שאפלו בריאה פחותה כתרנגול מסגלת לכך. אם כן, מדוע בחרו חכמים לצנן דוקא את הפרט הזה בנסח הברכה?

ובאר הספא כי התשובה על כך טמונה בנסח 'ברכת הגשמים' שהובאה במקרא בברכות (ט"ב): "מודים אנחנו לך על כל טפה וטפה שהורדת לנו, ומקאן נוכל ללמד, שאמנם השכל הוא היצירה הפכירה ביותר, יצירה שנבראה בחכמה עליונה בלתי נתנת לתאור, אף כאשר אנו מודים עליו חובתנו לזכר כי הוא מרוב מאין ספור 'טפות' של בינה שעל כל אחת מהן עלינו להודות בפני עצמה. לפיכך אנו בוחרים בגזרה הנראית כפשוטה ביותר ומזכרים דוקא אותה בברכה (להודות ולשבח' ע"מ קט).

כמה טרחות טרח בעל הבית

לפי הפרוש הנ"ל נוכל גם להבין את דברי חז"ל (ברכות נ"א): "אורח טוב מהו אומר? כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי, כמה בשר הביא לפני, כמה יין הביא לפני, כמה גלוסקאות הביא לפני, וכל מה שטרח - לא טרח אלא בשבילי..."

למדנו מכאן ששימת הלב לפרטים הקטנים היא זו שיושה את ההבדל בין 'אורח טוב' ל'אורח רע', וכפעל יוצא מן דוקא בהודאה על הפרטים הקטנים נמדדת גדלותו של האדם (ע"פ ספר החיים פרשה וכלפלה פ"א).

ומעשה היה באבי תנועת המוסר רבי ישראל מסלנט, שהיה ידוע בהקפדתו לשבח

וזה לשון האבן עזרא בפרושו לקהלת (ה"א): "חייב הוא האדם להודות ולשבח לאלוקיו בכל רגע, כי חסדו עמו בכל חלקי הרגע - שיחינו, ויתענג בהרגשות; רק בעבור היות האדם מתעסק בעסקי העולם הושם לו זמן שיתפצל בו, והם עתים ידועים ערב ובקר וצהרים."

דברים ברוח זו כתב היסוד וירש העבודה בצואתו המרננת (ס"ו ויהא) שבה העיד על עצמו כי מעודו נהר תמיד להודות ולשבח לבואר יתברך על כל טובה קטנה או גדולה שאזכה בה, ולאחר מכן פרט באריכות דמאות שונות לכך, הנה מקצתו: על הבית הנאה והמאבזר שזכה לו, על אגרות ששררו לו בניו ובהן הודיעוהו על שלומם, על שאזכה לבגדי שבת נאים ואף לבגדי חול מכבדים, על שהיה לו די כסף לקנות דברים שונים שנוצרו להם בחיי היום יום, על ריחו הערב של השבוק, על שלא פעם נפלה כוס מהשלקן ולא נשברה, ועוד כהנה וכהנה טובות 'קטנות' שאזכה להן האדם בכל יום.

להתחיל את היום בהודאה ובאמונה

טרם נסים, נשוב לרגע קט לעניני של ברכות השחר: נתן לראות כדבר סמלי את העבדה כי מסדרי התפלה בחרו לקבל דוקא בתחלת היום את אותן ברכות שבהן אנו מודים על הנסים הפשוטים והשבועיים. ללמדנו כי מלבד הנסים המיוחדים, אל לנו להתעלם מאותם רבי רבבות נסים המתרחשים בכל יום עמו, אלא עלינו לזכרם ולהקפיד להודות עליהם.

כמה ראוי אפוא שנברך ברכות אלו בצורה משלמת, באופן שתענינה באמן על ידי רגענו, כי אין דרך טובה מן לבסס בקרבנו את ההפרה בנסוי התמידים של הבורא המחייגי בכל רגע ובאמונה בהנהגתו המיוחדת לכלל ולפרט.

הבה נתחזק כלנו בעניית אמן אחר הברכות והקדישים, ובכך נזכה במהרה שימלא כבוד ה' את כל הארץ, בגאולה השלמה בקרוב בימינו - אמן ואמן!!!

על הפסוק: "וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן" (תהלים ע"ב) דרש הצדיק רבי אברהם דב מאבריטש (נפטר ב"ב בכסלו תר"א):

מפני מה נכפלה בפסוק זה תבת 'אמן'? ללמדך ששני סוגי האמונים - 'אמן' על הברכות ו'אמן' על הקדיש, משלימים יחדו זה את זה ומיחדים את שמו יתברך בכל הארץ. י"ב ע"פ פקודי

תפלה גם בשעת מצוקה ואפלה

“ויפיע במקום” (כח א)

על כתוב זה הביא רש"י את מאמר חז"ל (ברכות כו ב): "עקב תקון תפלת ערבית - שנאמר: ויפיע במקום וְלוֹ שָׁם, וְאִין פְּגִיעָה אֵלָא תְּפִלָּה..."

אמר הרב הקדוש רבי שמואל מסוכטשוב: את תפלת מעריב תקן יעקב בשעה שעשו דלוק אחרי, ונולמו כמעט וחשך בעדו. בעת זאת הנחיל הוא לבניו אחרי כי אפלו יהיה אדם בעמק השפלות והחשכה, אל יתיאש מן הרחמים; אדרבה, יאזר את שארית כחותיו, יתשוב בדעתו ויתאמץ בתפלה לפני ה', כי גם פשהכל נראה אבוד וחשוך - שערי תפלה מעולם לא ננעלו!

שם משואל: לראו תרע"ד

מלאכי התפלה עולים בסלם הקול

“וְיַחֲלֹם וְהָנָה סֶלֶם מִצַּב אֲרָצָה וְרֹאשׁוֹ מִגֵּיעַ הַשָּׁמַיְמָה” (כח ב)

כתב רבנו יעקב בעל הטורים: 'סלם' בגימטריה 'קול', ללמדך שהקול הנשמע בתפלה הוא הסלם שדרכו עולים מלאכי התפלה למרום, והכונה בתפלה היא שלבי הסלם. לפיכך, הכונה בתפלה היא תנאי ההצלחה: כדי שיוכלו מלאכי התפלה לעלות צריך ששליבות הסלם תהינה שלמות.

הוסיף הגאון רבי עקיבא סופר, רבה של פרשבורג, נפר לדברים וכך אמר: "תנאי חשוב בתפלה נרמז לנו בפסוק זה - על אף שהסלם מצב ארצה" - רב תפלותינו הן על ענינים גשמיים, מכל מקום 'וראשו מגיע השמימה' - פונתנו צריכה להיות לשם שמים, כדי שיוכל לעבד באמצעותם את הבורא.

אם כך נעשה, הרי מבטק לנו שיהיו מלאכי אלקים עלים וירדים בו - יורדים לקבל תפלתנו וישים למרום להגישה לרצונו לפני קודשך בארץ הוה.

יצעת סופר

זהירות בכבוד המקום הקדוש

“וימץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי” (כח טו)

"מבהיל הדבר", התפעל הסבא מסלבודקא, "עד כמה עלינו להזהר שלא להקל בכבודו של מקום קדוש. ואכן, יעקב אבינו התעורר מחלום מפלא, חלום שבו זכה לחזיונות מפלאים ולהבטחות נשגבות המנוגות לנו ולכל כל הרהורים הבאים אחרינו, אולם כפי שפרש רש"י, מיד עם קומו הוא התאונן על שישן במקום כה קדוש, ואף מצהיר: 'שאלו ידעתי לא ישנת' במקום קדוש כזה..."

טוב הפנינים

“ועיר האלקים משפלת עד שאול תחתיה”

“מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים” (כח ז)

מעשה ברבי אריה לייב אפשטיין, בעל 'ספר הפרד"ס', ששבת פעם באחת מעירות ישראל. כשהגיע לבית הכנסת המקומי הבחין כי תפלתו נוטים לפל מרב ישנים, והגשמיים נותפים מגנו המחוך.

בתחלה נסה לדונם לכך זכות, אולי עניים הם ואין ידם משגת לשפץ את בית הכנסת, אולם כאשר סובב בין בתי היהודים בעירה הפתה לללות שפניהם יש בתיים הבנויים לתלפיות בפאר והוד ובכל מיני שכלול.

בנקרו של יום, כאשר כבד לשאת דברים בבית הכנסת, בקש להעמיד את המתפללים על חמרת הענין בתוכחה מסתרת וכה אמר: "סובבת בין רחובות העירה וראיתי כי בתיים בנויים על תלם לנו ולתפארת, ואילו בנן בית הכנסת משפלת עד שאול תחתיה, ואמרתי לבני כי מציאות זאת נרמזה זה מכבר בדבריו של יעקב אבינו: 'שאלו ידעתי לא ישנת' במקום קדוש כזה..."

מה נורא המקום הזה - כמה נורא זל הוא מראהו של בית הכנסת הזה, אין זה כי אם בית אלקים - אין זאת אלא משום שהיא בית האלקים, כל מתפלל במקש להטיל על חביו את האחריות על שפוזו, וכאמר חז"ל (שבוכין ג א): "מדירא דבי שפתי לא חמימא ולא קריא" ומצא בית הכנסת משפלת והרוס!

שער בת רבים

תפלה להנצל מלשון הרע

“אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך” (כח כ)

דרשו חז"ל (בראשית רבה ע ד): "וישמרני - מלשון הרע".

כך העיד מן החפץ חיים: "שמעתי על גאון אחד וצדיק בדור שלפניו, בעת שהיה צריך לדבר עם אנשים אודות עניני העולם, היה דרכו לבקש בלשני מושבי יתברך שישמרו מלשון הרע. והמשיך: "ובאמת מקרא מלא הוא, כדמצינו ביעקב אבינו עליו השלום, שאמר: אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה... לפי שהלך אצל לבן שהוא מקור המרמה... לפיכך אמר 'בדרך הזה' דייקא, רצה לומר ללבן... ובני אדם כפוננו צריכים בכל עת לבקש מה יתברך על זה".

זכור למרים פרק כו

מדוע בקש יעקב בפרוט?

“וניתן לי לחם לאכל ובגד ללבש” (סח)

מדוע פרט יעקב: לחם לאכל ובגד ללבש, וכי יש תועלת אחרת בלחם ובבגד?

באר הש"ד: לאנשים רבים יש לחם ברשותם, אולם הם אינם יכולים להנות ממונו, משום שהם חולים במחלה המונעת זאת מהם. לפיכך פרט יעקב את בקשתו ואמר 'לחם לאכל' - שיתן לו ה' גם בריאות וכך יוכל לאכל מהלחם, ואף בבקשת 'בגד ללבש' - בקש שיהיה בריא ויוכל לצאת מביתו, וכך לא יהיה הבגד מונע בארון באבן שאין לה הפוכין.

לאה לא היתה זקוקה לחזק בתפלה

“וירא ה' כי שונאה לאה ופתח את רחמה” (טו כ)

בפודרש (תנחומא יצא ד) בארו חז"ל: "ששונאים מעשי עשו בניניה", ופרש זאת הקדשת לוי: הן ידוע כי האמהות היו עקרות כיון שהקדוש ברוך הוא התאהב לתפלתן (ראה יבמות טו א). לעומתן - לא זקוקה לאה לנורה זו, שהרי גם בלעגיה בכתה והתפללה כל ימי נעוריה שלא תפל בחלקו של עשו. וזהו שבארו חז"ל: לאה לא נדרשה לחזק בתפלה, שהרי התפללה רבות שלא תפל בידי עשו ששונאים היו מעשיו בניניה, לפיכך לא הצריכה לסבל את צער העקרות, ופתח ה' את רחמה.

השם מורה על תכינות האדם

“הפעם אודה את ה' על כן קראה שמו יהודה” (כט לה)

שח מרן בעל השפת אמת: "אבי וצ"ל קרא שמי יהודה, על שם ההודיה, על שנתרפא ממוחלתו. והגני רואה כן כי שכל היום והלילה לא הייתי מרזיש גענות מלהודות את השם יתברך".

מאיר עיני הנהלה את שלו

לאיזו ברית טרח האבני נזר' להגיע?

התרגשות גדולה שררה בעירה. גדול הדור והדרו, הגאון מסוכטשוב, בעל אבני נזר, עמד להופיע בשעריה לבקור היסטורי ומפתיע כדי לשמש כסנדק בברית מלה לבנו של ר' פישל הנפח, כפרי פשוט וזל שצקה לחבק בן לאחר שנות צפייה לא מעטות.

במהלך השנים הרבות שבהן צפר ר' פישל ואשתו לרגע שיזכו להחזיק בידיהם עולל רך משלהם, נסו הם כל סגלה אפשרית, פזרו ממזונם הדל הרבה מעבר ללכלתם, סוכבו בין צדימי הדור לבקשת ברכה, הרבו במעשי חסד כעצתם, אולם עקר העקרים - הם לא הרפו מלהתפלל לישועה!

בני משפחתם הקרובה כבר נדו להם באיש. כבר פניהם של הרופאים מעולם לא בשר להם טובות, אולם ר' פישל וזוגתו לא התיאשו. בכל תפלותיהם הם לא הרפו מלשפך דמעות פמים בבקשה מרובו העולמים שיגיע עליהם משפע טובו וחסדו ויזכה אותם בבר.

חמש עשרה שנים של צער ותקונה עברו עליהם, אלפי ימי סבל וצפייה בלתי פוסקת. וכאשר הגיעה ישועת ה' כהרף עין לא היה קץ לאשדם. תינוק בריא ושלם נח בין זרועותיהם הרוטטות, לבס יצא מהתרגשות ופיהם לא פסק מלמלמל דברי שירות ותשבחות על הטוב שגמלם מי שמפתח של חיה בידיו.

ימים ספורים לאחר הלידה שם האב הטרי את פניו לעירה סוכוטשוב, שהתפרסקמה בזכות הצדיק שכהן בה פאר, הלוא הוא הגאון הישיש, המפגל בתורה ובחסידות, רבנו אברהם בורנשטיין הידוע כבעל האבני נזר.

ר' פישל בקש לכבד את האבני נזר כסנדק בברית המלה. ידיו ששמעו על כך נסו להניאו מהרעיון, שכן ידועה ומפסקמת היתה העבדה כי בשנים האחרונות ממעט הרבי לצאת מביתו לארועים, אף לא לכאלו שערכו חסדיו הקרובים, ועל אחת כמה וכמה שלא יצא להשתתף בברית של יהודי פשוט ולא מקר...

בכל זאת החליט הפפרי לנסות, ויצא לדרך הארפה בלב מלא תקווה. ואכן, מאמציו לא היו לשוא. הוא הגיע לביתו של האבני נזר, ספר על הנס שארע לו והזמין את הרבי לשמש כסנדק לבנו. להפתעת כל הנוכחים נענה הרבי בחיוב. הוא התענגו במקום ובזמן, והורה למשמש בקדש להתכונן לנסיעה.

השמועה על הספקתו הנזירה של הרבי גשתה לה כנפים. הכל שחו בהתפעלות על הבקור הנדיר שצפוי היה להתקיים ביום רביעי הקרוב.

שמועות שונות ומשונות הלכו בין הבריות, היו שטענו שכבר מזמן חדש בר' פישל כי צדיק נסתר הוא. כראיה הזכירו את התפלות הזכות שהיה נושא מדי יום בבית הכנסת; היו שהגידו להיזכר באיו אלו מארעות מן העבר, דברים שיוכלו להצביע על קשר קרוב בין משפחת הרבי למשפחתו של ר' פישל, והיו כאלו שטענו כי הברית היא רק עלה, וכי סבה סודית ונסתרת עומדת מאחורי הענותו של האדמו"ר.

תהא הסבה אשר תהא, בנקרו של יום הברית הופיעה מרפכותו ההדורה של הרבי בשערי העירה. תינוקות של בית רבן יצאו לקראתה כשדגלים בידים, ובית הכנסת שבו התקיים המעמד המה מאדם.

שעה קלה בלבד שעה הרבי בעירה, והברית נערכה על ברפיו. הוא ברך בחם את הילד והוריו, וטרם פנה לצאת מן העירה הספיקו רבים מבניה לעבר לפניו לאמירת שלום.

הבקור שהסתיים במהירות הותיר כמה וכמה שאלות בלתי פתורות, מה שגרם לקמקרביו של הרבי לחרג מן המסגל ולהתענין: מה גרם לרבי לטרט כל כך בעבור יהודי פשוט ובלתי מקר?

התשובה ששמעו היתה מפתיעה לא פחות משאלתם: "כפרי פשוט זה", הסביר להם הרבי, "הפעים אותי באמונתו הפשוטה; במהלך השנים שהמתין בודאי זכה הוא להתברך מפי גדולי ישראל ולהתנסות בסגולות רבות, אולם כאשר זכה סוף סוף לישועה הוא פנה אלי ואמר בתמימות מבלי להוסיף דבר: ירבי, כעבר חמש עשרה שנים מחנתתי זכיתי, והקדוש ברוך הוא ברב רחמיו וחסדיו חנני בבו זכר. כעת הגני זוכה להכניסו בבריתו של אברהם אבינו, ומבקש אני מלבדו שיואל לכבדני ולשמש כסנדק בבריתו".

כאשר שמעתי את דבריו החלטתי להעטר להזמנתו. אמונתו התמימה נגעה ללבי. מזה זמן רב שלא זכיתי לשמע, אף לא מחסידים מבחרים ובני תורה, כי השם יתברך הוא שהושיעם. האחד תלה את ישועתו בברכה שקבל מרבי פלוני, האחר בסגולה שקבל מרבי אלמוני; כעת בא פישל הנפח והצהיר בצורה הפשוטה ביותר שהקדוש ברוך הוא הושיעו.

לכבודו של מקדש שם שמים שכזה מכרח הייתי לחרג ממונהגי ולהשתתף בשמחתו!"

גידיל תורה

עלו עיני